

AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING BUXGALTERIYA SOHASIDAGI O'RNI

Chernova Tatyana Alekseevna

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
"O'zbek tili va adabiyoti" kafedrası
o'qituvchisi*

chernovatatiyana@sies.uz

Umidov Davlatbek Umid o'g'li

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
talabasi*

Ilxomov Samirjon Ismoiljonovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
talabasi*

***Annotatsiya.** Ushbu maqola axborot kommunikatsiya texnologiyalarining buxgalteriya sohasidagi o'rni xususida ma'lumot va xuloosalar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** buxgalteriya, operatsiyalar, hisobot, dastur, veb-platforma, axborot kommunikatsiya.*

Kirish.

Axborot kommunikatsiya texnologiyalari, buxgalteriya sohasida o'rniga ega bo'lgan muhim vosita hisoblanadi. Ular, ma'lumotlarni almashish, saqlash, va qo'llab-quvvatlash jarayonlarini avtomatlashtirish orqali, buxgalteriya operatsiyalarini osonlashtiradi va boshqaruvini yaxshilaydi. Quyidagi katta xizmatlardan foydalanish orqali, buxgalteriya sohasida axborot kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyatini ko'rishimiz mumkin:

Hisob-kitob dasturlari: Hisob-kitob dasturlari, ma'lumotlar oqimini avtomatlashtirish va to'plamlashning asosiy vositalaridir. Bu dasturlar, xaridorlar bilan o'zaro aloqani osonlashtirish, hisob-kitob jarayonlarini avtomatlashtirish, daromad va xarajatlarni kuzatish, hisobotchilar va boshqa huquqiy strukturaga ma'lumotlar taqsimlash imkoniyatlarini taqdim etadi. hisob-kitob dasturlari yirik kompaniyalardan kichik bizneslarga qadar har xil turlardagi korxonalar va tadbirkorlar uchun juda muhimdir. Bu dasturlar, moliyaviy hisobotlarni tuzish, hisob-kitob jarayonlarini avtomatlashtirish, pul mablag'larini boshqarish, xaridorlar bilan o'zaro aloqani osonlashtirish va hokazolarni yuzaga chiqarish uchun juda foydali bo'lib keladi. Ular, barcha moliyaviy ma'lumotlarni bir qatorda to'plab, ma'lumotlarni tahlil qilish va xisob-kitob jarayonlarini yaxshilash imkonini beradi. Buning natijasida, korxonalar va tadbirkorlar ma'lumotlarga qiziqishadi va moliyaviy boshqaruvni samaraliroq qilishadi.

Elektron hujjat almashuvi: Elektron hujjatlar, ma'lumotlarni o'zaro almashish va uni saqlashda ko'proq osonliklar ta'minlaydi. Bu hujjatlar, elektron hisob-fakturalar, qabul qilingan tovarlar ro'yxati, elektron qaydnomalar va boshqalar bo'lishi mumkin. Elektron xujjatlar, tadbirkorlar uchun amalga oshirish oson, tez va ishonchli bo'lgan ma'lumot almashish va saqlash usullaridan biridir. Elektron xujjatlar, qo'llanuvchi va sotuvchi o'rtasidagi muomalalar uchun xizmat qiladi va ularning ma'lumot almashish jarayonini osonlashtiradi. Bu elektron xujjatlar o'z ichiga quyidagi turlarni o'z ichiga oladi:

1. **Elektron hisob-fakturalar:** Elektron hisob-fakturalar, sotish va sotib olish jarayonlarida ishlab chiqilgan tovarlar yoki xizmatlar uchun pul mablag'larini hisobga olishning oson usuli bo'ladi. Ular ma'lumot almashishni osonlashtiradi va qo'llanuvchilar bilan sotuvchilar o'rtasidagi tartibni yaxshilaydi.

2. **Qabul qilingan tovarlar ro'yxati:** Elektron xujjatlar tadbirkorlar uchun qabul qilingan tovarlar ro'yxatini o'rganishni osonlashtiradi. Bu, sotib olingan tovarlar va xizmatlar haqida ma'lumotlarni o'z ichiga oladi va ularni to'g'risida hisobotlarni yaratishda yordam beradi.

3. **elektron qaydnomalar:** Elektron qaydnomalar, korxonalar yoki tadbirkorlarning faoliyatini muhokama qilish va ma'lumotlarni o'z ichiga olgan elektron dasturdir. Ular pul mablag'larini hisobga olish, xarajatlarni yozish va boshqa moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishga yordam beradi.

Mobil ilovalar va bulut hisob-kitob: Mobil ilovalar va bulut hisob-kitob xizmatlari, buxgalterlarga iste'mol qilishlari uchun yolg'on va qulay xizmatlarni taqdim etadi. Ular, ma'lumotlarga doimiy murojaat, hisobotlar yaratish, hisobotlarni ko'rish va boshqa amallarni bajarish imkoniyatlarini taqdim etadi. Shuningdek buxgalterlarga iste'mol qilishlari uchun juda qulay va samarali xizmatlarni taqdim etadi. Bu xizmatlar, hisob-kitob operatsiyalarini har doim va har qachonker, istalgan joyda, istalgan qurilma orqali bajarish imkonini beradi. Quyidagi katta xizmatlarni taqdim etadi:

1. **Ma'lumotlarga doimiy murojaat:** Mobil ilovalar va bulut hisob-kitob xizmatlari, buxgalterlarga kompaniya ma'lumotlariga doimiy murojaat imkonini beradi. Bu, ma'lumotlarni to'plab, saqlab qolish, xarajatlar, daromadlar, debitor va kreditorlar ro'yxati, hisobotlar va boshqalar kabi ma'lumotlarga dastlabki murojaat imkonini beradi.

2. **Hisobotlar yaratish:** Bu xizmatlar, buxgalterlarga hisobotlar yaratish va ularni ijro etish imkonini beradi. Mobil ilovalar va bulut hisob-kitob xizmatlari, har

qanday sahifa yoki qurilma orqali hisobotlar yaratish, ularni PDF yoki Excel formatlarida eksport qilish imkonini beradi.

3. **Hisobotlarni ko'rish:** Bu xizmatlar, buxgalterlarga hisobotlarni ko'rish va ularga murojaat imkonini beradi. Ular, mobil ilovalar yoki veb-platformalar orqali foydalanuvchilarga qulaylik, har doim va har qachonki, hisobotlarni ko'rish imkonini beradi.

4. **Mobil qurilma yoki veb-platforma orqali bajarish:** Mobil ilovalar va bulut hisob-kitob xizmatlari, buxgalterlarga ma'lumotlar bilan ishlash imkonini beradi. Bu, ularning hisob-kitob jarayonlarini boshqarish, to'g'ri moliyaviy boshqaruvni amalga oshirish va ma'lumotlarni qabul qilish uchun qulay vosita bo'ladi.

Axborot kommunikatsiya texnologiyalari buxgalteriya sohasidagi o'rniga doimiy ravishda chet el olimlarining diqqatini jalb etadi. Ularning fikrlari quyidagicha bo'lishi mumkin:

1. Osonlik va samarali boshqaruv: axborot kommunikatsiya texnologiyalarining buxgalteriya sohasida kiritilishi bilan, hisob-kitob jarayonlarini osonlashtirish, ma'lumotlarni tez va samarali ravishda qayta ishlash imkoniyatlarini ta'minlashining muhimligini ta'kidlaydilar. Bu texnologiyalar, kompaniyalar uchun to'g'ri va aktual ma'lumotlarga tez murojaat imkonini beradi, shuningdek, moliyaviy boshqaruvni yaxshilaydi.

2. Ma'lumotlarning xavfsizligi: axborot kommunikatsiya texnologiyalarining buxgalteriya sohasidagi o'rnini haqida o'ylashda ma'lumotlarning xavfsizligi va maxfiyligi mavzusiga katta e'tibor beradilar. Ularning fikrlariga ko'ra, bu texnologiyalar kompaniya ma'lumotlarini himoyalash, xavfsizlik sohasida yangiliklar bilan harakat qilish, shifrlangan murojaat va axborot o'tkazmalarini ta'minlash imkoniyatlarini taqdim etishi lozim.

3. Ko'pfunksiyali xizmatlar:, axborot kommunikatsiya texnologiyalarining buxgalteriya sohasidagi o'rniga taalluqli xizmatlar to'g'risida fikrlarini ifodalaydilar. Ularning fikrlariga ko'ra, bu texnologiyalar ko'pfunksiyali bo'lishi lozim va buxgalterlarga ma'lumotlarni avtomatik tarzda to'plab qo'lish, ma'lumotlarni tahlil qilish, hisobotlar yaratish va ma'lumotlarni ko'rsatish kabi keng imkoniyatlar taqdim etishi kerak.

4. Tarmoqaro integratsiya: axborot kommunikatsiya texnologiyalarining buxgalteriya sohasidagi o'rnini haqida, tarmoqaro integratsiya va aloqa o'zgaruvchanligining muhimligini ko'rsatishadi. Ularning fikrlariga ko'ra, bu texnologiyalar kompaniya ichidagi barcha tizimlar bilan integratsiyalash va

ma'lumotlar almashishni osonlashtirish lozim. Bu, barcha departamentlar o'rtasidagi ma'lumot almashish va o'zgartirishni yaxshilaydi va ish samaradorligini oshiradi.

Buxgalteriya hisobida axborot tizimlari va texnologiyalarini qo'llash

Iqtisodiyotni boshqarishdagi o'zgarishlar, bozor munosabatlariga o'tish buxgalteriya hisobini tashkil qilish va olib boshqarishga katta ta'sir ko'rsatadi. Xisobning xalqaro tizimlariga o'tishi amalga oshirilmokda, bu uning uslubiyotining yangi shakllarini ishlab chiqishning talab qiladi. Buxgalteriya hisobining axborot tizimi va uni kompyuterda ishlab chiqishni tashqil qilishning an'anaviy shakllari katta katta o'zgarishlarga uchragan. Hisobchidan korxonada moliyaviy holatining ob'ektiv baholarini bilish, moliyaviy tahlil usullarini egallash, qimmatli kog'ozlar bilan ishlashni bilish, bozor sharoitlarida pul mablag'lari investitsiyalarini asoslash va boshqalar talab qilinadi.

Buxgalteriya hisobining axborotli tizimlari an'anaviy ravishda vazifalarning quyidagi majmualarini o'z ichiga oladi: asosiy vositalar hisobi, moddiy boyliklar hisobi, mehnat va ish xaki (maosh) hisobi, tayyor mahsulotlar hisobi, moliyaviy hisoblash operatsiyalarining hisobi, ishlab chiqarish xarajatlari hisobi, yig'ma hisob va hisobotlar tuzish. Shaxsiy kompyuterlar bazasida avtomashtirilgan ish joylarining tashkil qilinishi, korxonalarda maxalliy hisoblash tarmoo'larini yaratish, axborot bazasini tashkil qilish va iqtisodiy vazifalar majmuasini shakllantirishda yangi talablarni ilgari surdi. Ma'lumotlarning taqsimlangan bazalari tizimini yaratish, turli foydalanuvchilar o'rtasida axborotlarni almashtirish, kompyuterda boshlang'ich xujjatlarni avtomatik shakllantirishning imkoniyatlari paydo bo'ldi. Buxgalteriya hisobi majmualari murakkab ichki va tashqi aloqalarga ega.

Ichki aloqalar buxgalteriya hisobining ayrim vazifalari, majmualari va uchastkalarining axborotli o'zaro hamkorliklarini. Tashqi aloqalar - boshqaruvning o'zga vazifalarini amalga oshiruvchi boshqa bo'linmalari hamda tashqi tashkilotlar bilan o'zaro hamkorligini aks ettiradi. Buxgalteriya vazifalarini echishni AAT lar asosida tashkil qilish: birlamchi buxgalteriya hujjatlarini tuzish paytida boshlab yakuniy moliyaviy hisobotni tuzish bilan yakunlanuvchi operatsiyalarning yig'indisidir. Hozirgi bosqichda buxgalteriya vazifalarini axborot texnologiyasi asosida markazlashtirilgan holda ishlab chiqish asosiy rol o'ynaydi. Foydalanuvchining ish joyida o'rnatilgan kompyuterlarni qo'llash, bu erda vazifalarni echish hisobchi tomonidan bevosita uning ish joyida bajariladi. Korxonaning turli xildagi bo'linmalari iqtisodiy vazifalarini integratsiyalangan holda ishlab chiqilishini ta'minlovchi ma'ulliy va ko'p bosqichli hisoblash tarmoqlarini shakllantirish. Hisoblash texnikasida bajariladigan buxgalteriya hisoblar tarkibini ancha

ko'paytirish, har xil hisoblash bo'linmalari uchun korxonaning yagona taqsimlangan ma'lumotlar bazasini yaratish, birlamchi buxgalteriya hujjatlarini mashinada shakllantirish imkoniyatlari, bu qog'ozsiz texnologiyalarga o'tishni ta'minlaydi va hujjatlarni yig'ish va ro'yxatga olish bo'yicha operatsiyalar meo'nat talabligi darajasini kamaytiradi. Buxgalteriya vaziflari majmualarini echishni integratsiyalash. Dialogli usulda amalga oshirish yo'li bilan axborot xizmat ko'rsatishni tashkil qilish imkoniyati.

Asosiy bosqich ishning tugallovchi bosqichi bo'ladi va har xil hisobot shakllarini olish bilan bog'liq. Uni bajarish uchun «moddiy boyliklarning qaydnomasi», «Aylanish qaydnomasi» va «Hisobotlar» menyusi modulidan foydalaniladi. Ko'pgina firmalar dasturlarni ikki variantda: mao'alliy va tarmoqli ishlab chiqaradilar. Ta'kidlash kerakki, tarmoqli variantlar ancha murakkab va qimmat. Buxgalteriya vazifalari ana'anaviy majmuasining tarkibi yangi boshqaruv, savdo va tao'liliy modullarini yaratilishi hisobiga kengaytirilishi mumkin. Bunda asosiy tamoyillarga rioya qilish zarur – ADP lar o'zaro axborotli bog'langan bo'lishlari kerak. Bu faqat ADPlarning butun majmuasini bitta firmadan xarid qilingandagina mumkin. Kichik korxonalarda BX AT yaratishda ShK dan keng foydalanish hisobchining ish joyida axborotlarni ishlab chiqish, saqlash va uzatish bo'yicha barcha tadbirlarni avtomatlashtirishga imkon beradi. Bunday BX AT larni yaratishda bir nechta yondoshishlar mavjud.

Birinchi yondoshishda faqat moliyaviy hisobni avtomatlashtiruvchi tizim yaratiladi. Bunday BX AT – minihisobxonalar sinfiga kiradi. +oida bo'yicha, bu tizimda buxgalteriya hisobi bitta odam – hisobchi tomonidan olib boriladi.

Ikkinchi yondashishda – moliyaviy hisobdan tashqarii qisman boshqaruv tizimi ham o'ar tomonlama avtomatlashtiriladi. Bu holda buxgalteriya hisobini ikkita odam: hisobchi va uning yordamchisi yoki kirishni cheklash yo'li bilan bitta ish joyi o'rnida yoki ikkita ish joylarida olib boriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pirnazarovna, U. Y., & Bakhodirovich, E. D. (2022). THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION AND THE SERVICE SECTOR. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(4), 705-709.
2. Pirnazarovna, U. Y. (2020). The role of tourism in shaping the quality and standard of living of the population. *Academy*, (2 (53)), 13-15.
3. Pirnazarovna, U. Y. (2019). The development of service sector is an important factor in creating new jobs and ensuring employment. *Academy*, (12 (51)), 32-38.

4. Pirnazarovna, U. Y., & O'G'Li, A. S. H. (2019). The role of tourism services on raising the living standards of the population. *Вопросы науки и образования*, (18 (65)), 27-30.
5. Urumbaeva, Y. P., & Raximberdiyev, T. (2023). COMPREHENSIVE ANALYSIS OF POPULATION INCOME LEVELS. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(11), 8-14.
6. Urinboeva, Y. P., Khasanovna, D. D., & Shodmonovna, S. C. (2021). THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF LIVING STANDARDS AND SERVICES OF THE POPULATION. *International journal of trends in commerce and economics*, 11(1).
7. Urunbayeva, Y. P. (2019). THE ROLE OF THE SERVICE INDUSTRY IN THE FORMATION OF POSTINDUSTRIAL SOCIETY. In *Colloquium-journal* (No. 26-8, pp. 11-15). Голопристанський міськрайонний центр зайнятості= Голопристанский районный центр занятости.
8. Umirzakova, M. I., & Baratova, M. I. (2021). THE ESSENCE OF THE SERVICE SECTOR AND THE SOCIO-ECONOMIC SIGNIFICANCE OF RAPID DEVELOPMENT TODAY. *Экономика и социум*, (11-1 (90)), 591-597.
9. Урунбаева, Ю. П. (2023). АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ОШИРИШДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГ ЎРНИ. *FINLAND" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS"*, 14(1).
10. Урунбаева, Ю. П., Ҳимматова, Б. Б., & Уралов, Ш. А. (2019). АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ЎРНИ. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 472-475).
11. Чернова, Т. А., & Норбоева, Д. Д. (2020). Восточные реалии в повести Михаила гара «Золотая пыль махалли». *Архивариус*, (3 (48)), 90-92.
12. Чернова, Т. А. (2020). Диалог культур как основа толерантности в современном обществе. In *Colloquium-journal* (No. 33 (85), pp. 71-73). Голопристанський міськрайонний центр зайнятості.
13. Чернова, Т. А., & Хамраева, Д. А. (2021). РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА В УЗБЕКСКИХ ГРУППАХ. ББК 81.025. 7Я 43 А 520, 48.
14. Чернова, Т. А., & Норбоева, Д. Д. (2019). «ЧЕЛОВЕЧНОСТЬ» В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКОЯЗЫЧНЫХ ПИСАТЕЛЕЙ УЗБЕКИСТАНА. In *Экология языка и речи* (pp. 245-250).
15. Chernova, T. (2020). THE IMAGE OF ISKANDER IN MODERN RUSSIAN-LANGUAGE LITERATURE. *Интернаука*, (24-2), 56-57.
16. Alekseevna, S. T., & Daminovna, R. M. (2024). BUXGALTERIYA HISOBI SHAKLLANISHI VA HOZIRGI DAVRDAGI HOLATI. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY*, 2(4), 387-391.